

Чистякова Юлія Володимирівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри права ЄС та порівняльного правознавства, кандидат
юридичних наук*

АВТОНОМНІ ТЛУМАЧЕННЯ ЄСПЛ ЯК МЕХАНІЗМ ЗБЛИЖЕННЯ ПРАВОВИХ СИСТЕМ ЄВРОПИ

Сучасні правові системи існують в рамках постійної взаємодії та взаємопереплетення на різних рівнях та в різних формах. З урахуванням загальної глобалізації, жодна правова система не функціонує ізольовано, ґрунтуючись тільки на національному матеріалі, різні правові елементи (інститути, норми, галузі тощо) постійно «мігрують» з одних правових систем в інші, в окремих випадках, зазнаючи при цьому певні модифікації.

На сьогодні одним з ключових рівнів взаємодії правових систем є взаємодія національних та міжнародних правових систем. Міжнародне право можна вважати одним із способів досягнення більшого ступеню узгодженості правового матеріалу різних правових систем. Особливо в сфері гуманітарного права урядові міжнародні організації задають певний рівень стандартів, що мають визнаватись та підтримуватись всіма державами-учасницями. Європейські держави, порівняно з державами інших регіонів, мають, напевно, найбільш широкий досвід гармонізації стандартів гуманітарного права, перш за все, завдяки діяльності Ради Європи (РЄ). В Статуті цієї організації, який було підписано державами-засновницями 5 травня 1949 р., зазначено, що метою РЄ є досягнення більшого єднання між її членами для збереження та втілення в життя ідеалів і принципів, які є їхнім спільним надбанням, ця мета досягається шляхом обговорення питань, що становлять спільний інтерес, шляхом укладання угод та здійснення спільних заходів в різних галузях.

Найбільш фундаментальними стандартами РЄ в правовій галузі є норми прописані в Європейській Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (Європейська Конвенція з прав людини – ЄКПЛ) 1953 р. Окрім загального переліку природніх прав людини, який міститься в ряді інших міжнародно-правових документах, передусім в Загальній декларації прав людини 1948 р., ЄКПЛ вперше встановлює механізм захисту цих прав, в тому числі й захисту зі сторони приватної особи, засновуючи Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ).

Рішення ЄСПЛ є обов’язковими для всіх держав-членів РЄ. Таким чином, констатуючи порушення норм Конвенції однією державою, Суд здійснює тлумачення норм ЄКПЛ, яке в подальшому має використовуватись всіма іншими державами. Незважаючи на те, що визначення рішень ЄСПЛ як прецедентних не є повністю виправданим, адже вони не підпадають під розуміння класичного прецеденту в рамках доктрини англійського загального права. Так, за висловом судді П. де Альбукерка, що міститься в його окремій думці у справі *Herrmann v. Germany*, юридичне значення попередньо вирішеного Судом (*previousruling*) не наділене якістю правила *stare decisis*, відповідно до якого принципі, що на них Суд заснував своє попереднє рішення, є на майбутнє обов’язковими в аналогічних справах. Фактично, Суд може подолати (змінити) власну практику (*caselaw*), якщо остання є нечіткою (*uncertain*) або потребує подальшого розвитку, з тим щоб метою такого розвитку було збільшення меж захисту, гарантованих ЄКПЛ [1]. Проте сам Суд називає власну практику прецедентною і для дотримання юридичної визначеності, передбачуваності та рівності перед законом Суд все ж намагається не відхилятися від раніше встановленої ним практики за відсутності беззаперечних для цього причин [2, с. 64]. Таким чином, ЄСПЛ формує масив норм, які мають однаково застосовуватись в усіх державах-членах РЄ. Такі норми можна закономірно вважати одним з механізмів зближення правових систем таких

держав.

Одним з ключових принципів правотлумачної діяльності ЄСПЛ є принцип автономного тлумачення. З огляду на багатоманітність правових систем держав — членів Ради Європи, ЄСПЛ нерідко доводиться мати справу з великою кількістю правових понять, що не мають єдиного визначення в різних європейських країнах. Це практично унеможливлює тлумачення деяких термінів Конвенції відповідно до їхнього буквального значення. За цих умов Суд пішов шляхом пошуку «спільного знаменника» у розумінні відповідних понять. Причому наявність законодавчого визначення того чи іншого терміну в національному праві держави, що виступає відповідачем у справі, ще не означає, що результат розгляду справи є заздалегідь визначеним [3, с. 281]. Так, у справі *Kostovski v. Netherlands* інформатори давали свідчення поліції та слідчому судді про те, що заявник був задіяний у пограбуванні. Оскільки інформатори хотіли залишитися анонімними, вони не давали свідчень під час судового розгляду, і заявникові не надавалася можливість безпосередньо ставити під сумнів їх свідчення. Натомість поліцейський та слідчий суддя, яким інформатори надавали інформацію, засвідчили та передали те, що їм повідомили інформатори. Після його засудження заявник подав заяву до ЄСПЛ, він посилався на пункт 3 (d) статті 6 ЄКПЛ і стверджував, що було порушено його право на допит свідків обвинувачення. Уряд Нідерландів стверджував, що йому не було відмовлено у цьому праві, оскільки згідно з голландським процесуальним законом працівник поліції та слідчий суддя, які давали свідчення під час судового розгляду, були свідками, і заявник мав можливість задати їм питання. ЄСПЛ відхилив цей аргумент. Він зазначив, що питання, хто є свідком, не повинно було вирішуватися на підставі внутрішнього законодавства, а термін повинен був тлумачитися автономно. Застосовуючи це автономне тлумачення, Суд постановив, що саме особи, які надавали інформацію про залучення заявника, вважалися свідками[4].

Таким чином, ЄСПЛ формує свій «словник термінів», виходячи із сутті Конвенції та закріплених в ній прав. В подальшому сформоване Судом розуміння категорій Конвенції має вже втілюватись на національному рівні всіх 47 держав-членів РЄ, якщо ж цього не відбувається, то приватні особи зможуть звернутись до Суду за захистом своїх прав. Враховуючи все вищенаведене, можна стверджувати, що автономні тлумачення Конвенції Судом є одним з дієвих механізмів зближення правових систем Європи в сфері захисту прав людини.

Список використаної літератури:

1. Case of Herrmann v. Germany[Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-111690&filename=001-111690.pdf&TID=qsadybpnse>
2. Магрело М. Прецедент, який не зобов'язує: деякі аспекти сутності рішень Європейського суду з прав людини в правовій системі континентального права // Вісник Академії адвокатури України. – 2013. – № 3(28). – С. 61-66.
3. Letsas G. The Truth in Autonomous Concepts: How To Interpret the ECHR // European Journal of International Law. — 2004. — Vol. 15, Iss. 2. — P. 279-305.
4. Kostovski V. the Netherlands[Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://hudoc.echr.coe.int/webservices/content/pdf/001-57615?TID=mlfsdhobil>